

LLETRES

Novetats a la poesia "Dialectal" italiana: els primers

Jordi Domènech

Les cometes: l'únic refugi per expressar la confusió amb què ells usen la paraula dialetto. I demanar perdó pel fet de veure'm tan obligat a simplificar les coses. Les poesies (literatures en general?) dialectals italianes són tan velles com el dialecte neollatí toscà > italià. Però van anar abandonant de mica en mica el sentit de la modernitat (més encara després de la formació de l'Estat Italià), recloent-se, amb totes les excepcions que vulgueu, en el particularisme. Sembla ser que els italians inventen / reforcen la seva italianitat lingüística amb les guerres (per això deuen haver participat en tantes?). Les novetats poètiques de després de la Gran Guerra, sobretot el prefeixista Futurisme es fan, que jo sàpiga, només en italià. I després de la Mundial, el dirigisme cultural de l'esquerra (l'únic que els van permetre) es fa al voltant del mite de la resistència i les novetats de primera i segona hora es fan, un cop més, en italià. I passa que, amb el temps, sorgeix una mena d'acadèmia formada pels epígons de segona i tercera generació de l'hermetisme i de les neoavantguardes. Simultàniament, però, comencen a aparèixer noms de perifèrics del sistema ("dialectals") que abandonen els particularismes, fent un tipus d'escriptura molt independent i amb moltes novetats. El panorama actual (ple també, s'ha de dir tot, d'enganys i abusos) és esplèndid i es tracta d'anar-ne parlant mentre pugui interessar.

Cergoly i Calzavara van ser dos dels primers i val la pena dedicar-los la primera entrega.

CAROLUS LUIGI CERGOLY va néixer a Trieste l'any 1908 i hi va morir el 1987. Va escriure en italià i en la varietat vèneto de la seva ciutat (amb un fort exercici multilingüístic). Era periodista. Va fer el soldat: contra l'URSS i després va ser partisà. La seva obra més significativa és "Latitudine Nord".

ERNESTO CALZAVARA va néixer a Treviso l'any 1907 i ha mort recentment a Milà, on ha viscut gran part de la seva vida exercint l'advocacia. Va escriure gairebé tota l'obra poètica partint un vènet molt central. El llibre recull de tota la seva obra és "Orr bre sui veri". Ha escrit pàgines teòriques molt brillants sobre la seva opció lingüística en breus assaigs com ara "Perché una poesia sperimentale in dialetto?"

ARONE PAKITZ

Arone Pakitz
jueu amb rínxols
del gueto de Cracòvia
un saltamartí
import export
mort a Varsòvia
el seu fill Simon
cirugià a Viena
nomenat baró
per ordre del Kaiser
mort a Gorizia
Paola la seva filla
cantant d'opereta
feta sabó
per ordre del Führer
morta a Mathausen.

Arone Pakitz / ebreo coi rizzi / del ghetto de Cracovia un misi-rizzi / import export / morto a Varsavia // suo fio Simon / chirurgo a Vienna / fatto baron / per ordine del Kaiser / morto a Gorizia // Paola sua fia / cantante d'operetta / fatta savon / per ordine del Führer / morta a Mathausen

CAROLUS CERGOLY

AU VINGA

Au vinga
M'has dit anem
I ens n'hem anat
On volies
A Grinzing

Música vi i rosquilles
Tot ens acariciava
La marxa de Radetzky
Ens portava lleugers
Die gute alte zeit

El teu braç tan rodó
Feia una lleu olor
Com de ram de violes
Que em feia tornar foll

Amb els ulls encantats
En els teus cabells rossos
Jo no em cansava mai
De perdre-hi besos

Els fixos ulls de boig
T'esguardaven sencera
Emperadriu Sissi
Eres tu
Jo no res

Dai dai / Te me ga dito andemo / E semo andai / Dove che te volevi / A Grinzing // Musica vin e brezel / Tutto ne coccolava / La marcia de Radetzky / Leggeri ne portava / Die gute alte Zeit // Ben tornido el tuo braccio / Un poco el profumava / Come de viole un mazzo / Mettendome in matez // Coi oci imbambolai / Nel biondo dei cavei / No me stancavo mai / De perder basi // Oci di matto fissi / I te vardava tutta / Imperatrice Sissi / Te eri ti / Mi niente

CAROLUS CERGOLY

LA DEMANDA

La porta del Ministeri
L'escala del Ministeri
La sala mil noranta
Els papers de mà en mà
La taula de la Comissió
amb cinc persones al voltant
i les burilles d'un cendrer.

S'aixeca el Primer Membre.
"Judici objectiu", diu.
S'aixequen els altres Membres.
"Judici objectiu" repeteixen.
A seure i que tanquin la porta.

Els caps que bullen
Els caps que s'espremen
Els caps que degoten.

Drets i que obrin la porta.
"La demanda ha estat rebutjada".

La sala mil noranta
L'escala del Ministeri
La porta del Ministeri

La llosa del cementiri.

La porta del Ministero / Le scale del Ministero / La càmera milenovanta / Le carte di man in man / La tòla dea Comission / co'cinque persone torno / e le ciche d'un portaçenere. // Se drissa el Primo Membro. / "Giudizio obbiettivo" el dise. / Se drissa i altri Membri. / "Giudizio obbiettivo" i ripete. / Sentarse e che sis serada la porta. // La teste che boie / La teste che struca / Le teste che sgiossa. // Alzare e che la porta sia verta. / "La domanda è stata respinta". // La càmera milenovanta / Le scale del Ministero / La porta del Ministero // La piera del çimitero.

ERNESTO CALZAVARA

PARAULES BOGES

Rames que remen que respiren de raïm rosat
 rama rem rimes roma ruma
 per tot arreu ferralla que cau
 damunt el coll de la Mort de les arracades d'aram.

I busco vaig no sé per on
 per quina raó no veig no sé
 però ruïnes arran de ruïnes
 runa hores de sol
 en aigües negres que fregeixen pescadors i peixos
 en la creu de després.

Maraori rua quicaribo
 ara ja més amors ara ja resten
 paraules boges.
 Resteu no us moriu
 no se'm moriu a les mans
 resteu resteu paraules.

*Rame che rema che respira de ua rosa / rama remo rime
 roma ruma / rotami d'apartuto che casca / sul colo dea Morte
 dai recini de rame. // E mi çerco mi vago no so par dove / par
 che rason no vedo no so / ma rovine rente rovine / rovinassi
 ore de sol / su aque nere che frise pescaori e pessi / in crose
 di po?. // Maraori rua chicaribo / romai amori più romai resta
 / parole mate. / Restè no morir / no morime in man / restè
 restè parole.*

ERNESTO CALZAVARA

VÉNEN D'ENLLÀ AQUELLS ULLS

Vénen d'enllà aquells ulls
 damunt teu
 d'enllà del sender de l'hort.

Els ulls que et miren fixos
 i no et diuen res
 i ho saben tot
 i tu no saps què s'ha de fer
 i ells et governen
 i tu no saps què volen
 i et miren et miren fixos
 i et travessen de banda a banda
 i tu no saps què volen.

Els ulls els ulls de sobre els núvols
 els planetes les estrelles

i tu no saps què volen.

*Vien da oltra quei oci / sora de ti / da oltra el trozo de l'or-
 to. // I oci che te varda fisso / e no i te dise gnente / e i sa
 tuto / e ti no te sa quel che bisogna far / e lori te comanda
 / e ti no te sa quel che i vol / e i te varda i te varda fisso / i
 te sbusa fora par fora / e ti no te sa quel che i vol. // I oci i
 oci da sora le nuvole / dai pianeti dale stele // e ti no sa quel
 che i vol.*

ERNESTO CALZAVARA